

ПРИМЉЕНЕ			
Орг. јед.	Број	Прилог	Бројност
05	8881/7-7	7	

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

1. Одлука Већа за медицинске науке Универзитета у Крагујевцу

Одлуком Већа за медицинске науке Универзитета у Крагујевцу, број IV-03-584/38 од 07.06.2017. године, именовани су чланови комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидата **Зорана Јовановића** под називом:

“Анализа утицаја антипсихотика и антидепресива на еректилну функцију пацијената са менталним поремећајима“

На основу одлуке Већа за медицинске науке, формирана је комисија у саставу:

1. Проф. др Владимир Јаковљевић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Физиологија*, председник;
2. Проф. др Милица Бајчетић, редовни професор Медицинског факултета Универзитета у Београду за ужу научну област *Фармакологија, Клиничка фармакологија са токсикологијом*, члан;
3. Проф. др Драган Миловановић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Фармакологија и токсикологија*, члан;
4. Проф. др Мирјана Јовановић, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Психијатрија*, члан;
5. Доц. др Владимир Јањић, доцент Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Психијатрија*, члан;

На основу увида у приложену документацију, Комисија подноси Наставно-научном већу Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу следећи

ИЗВЕШТАЈ

Кандидат **Зоран Јовановић** испуњава све услове предвиђене Законом о високом образовању и Статутом Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за израду докторске дисертације.

2.1. Кратка биографија кандидата

Др Зоран Јовановић је рођен 1973. године у Шапцу. Медицински факултет Универзитета у Београду је завршио 1999. године са просечном оценом 9,60. На медицинском факултету Универзитета у Београду је 2009. године одбранио магистарску тезу, под називом: „Фармакоепидемиолошка анализа примене лекова у служби хитне медицинске помоћи“ из уже научне области Клиничка фармакологија и терапија. Специјалистичке студије је завршио на Медицинском факултету Универзитета у Београду 2011. године са оценом одличан. Предавач је на Високој медицинској и пословно-техничкој школи у Шапцу, где предаје медицинску психологију, етику и комуникације.

2.2. Наслов, предмет и хипотезе докторске тезе

Наслов: “Анализа утицаја антипсихотика и антидепресива на еректилну функцију пацијената са менталним поремећајима“

Предмет: Испитивање укупне учесталости еректилне дисфункције код амбулантних и хоспитализованих пацијената са дијагностикованим поремећајима из домена менталног здравља и утицај антипсихотика и антидепресива на еректилну функцију.

Хипотезе: Еректилна дисфункција је учесталија код пацијената са менталним поремећајима у односу на општу популацију. Нема разлике у концентрацији азот монооксида (NO) и пролактина (PRL) код психијатријских пацијената који немају еректилну дисфункцију у односу на општу популацију без наведеног поремећаја. Концентрација азот монооксида (NO) у крви је нижа а вредности пролактина (PRL) су више код психијатријских пацијената са еректилном дисфункцијом насталом након узимања антидепресива и/или антипсихотика у односу на контролну групу. У групи психијатријских пацијената на фармакотерапији а без еректилне дисфункције више су

вредности азот монооксида (NO), а ниже вредности пролактина (PRL) у крви него код пацијената са еректилном дисфункцијом а без разлике у односу на општу популацију

2.3. Испуњеност услова за пријаву теме докторске дисертације

Кандидат, Јасмина Сретеновић, је објавила рад у целини у часопису категорије M52, у коме је први аутор, чиме је стекла услов за пријаву теме докторске дисертације.

Jovanovic Z, Radonjic V, Jelic R, Petrovic Subic N, Stoilovic S, Soldatovic I, Terzic V, Djuric D. Prevalence of prolonged QTc interval in patients taking psychopharmacs. Ser J Exp Clin Res. 2016; doi: 10.1515/SJECR-2016-0096. M52

2.4. Преглед стања у подручју истраживања

Ментални поремећаји представљају значајан светски друштвени и јавноздравствени проблем а због њиховог хроничног тока, смањења квалитета живота и инвалидности али и њихове повезаности са појединим соматским обољењима. Природа везе између душевних сметњи и соматских обољења разнолика је и још увек није у потпуности разјашњена. Поремећаји попут шизофреније и депресије сами по себи не морају нужно да изазивају телесне поремећаје нити да скраћују живот али су, ипак изнадпросечно оптерећени телесним коморбидитетом и морталитетом.

Уопштено се може рећи да поремећај у сфери сексуалног/полног функционисања код особа које узимају психофармаке може бити у склопу самог психијатријског поремећаја, неког другог узрока који није психијатријске природе или да може бити последица примене самих лекова. Поред благотворног дејства на примарну симптоматологију, а последично позитивно и на интимну сферу, велики број психофармака може имати и негативна дејства на сексуалну функцију. Код мушкараца ови ефекти се односе на смањену сексуалну жељу, смањену могућност ерекције, импотенцију, смањени волумен ејакулата, и одложено или ретроградну ејакулацију. Код жена се јавља смањење сексуалне жеље, смањење вагиналне лубрикације, инхибиција или одложени оргазам, и смањење или изостанак вагиналних контракција.

Еректилну дисфункцију тј. немогућност постизања и одржавања ерекције довољне да обезбеди сношај, поред непсихијатријских лекова, најчешће изазивају трициклици,

инхибитори моноамин-оксидазе, блокатори поновног преузимања серотонина, антипсихотици, психостабилизатори али и злоупотреба психоактивних супстанци, који није редак код особа са менталним сметњама. Утицај ових лекова на ерекцију, као и на друге сексуалне функције, остварује се заправо дејством на поједине хормоне и неуротрансмитере. Антидопаминергичка акција антипсихотика резултује порастом нивоа пролактина, што негативно утиче на лучење полних хормона а, самим тим и на либидо, ерекцију и постизање оргазма.

2.5. Значај и циљ истраживања

Имајући у виду наведене чињенице, циљ овог истраживања је утврђивање укупне учесталости еректилне дисфункције код амбулантних и хоспитализованих пацијената са дијагностикованим поремећајима из домена менталног здравља. У складу са овим општим циљем постављени су и следећи специфични циљеви:

- У групи пацијената обухваћених испитивањем одредити концентрацију азот монооксида (NO) у крви као и вредности пролактина (PRL);
- Код подгрупе пацијената код којих се јавила еректилна дисфункција по узимању антидепресива и/или антипсихотика одредити вредности азот монооксида (NO) и пролактина (PRL) у крви а након дванаест седмица од увођења терапије;
- У контролној подгрупи пацијената, код којих се није јавила еректилна дисфункција по узимању антидепресива и/или антипсихотика одредити вредности азот монооксида (NO) и пролактина (PRL) у крви након дванаест седмица од увођења терапије.

2.6. Веза истраживања са досадашњим истраживањима

Досадашња релевантна истраживања су као најзначајније ризикофакторе лошијег соматског стања и повећане смртности код психијатријских пацијената издвојила суицид, нездраве животне навике, пре свега у исхрани и бризи о телесном здрављу, њихово неадекватно лечење као и утицај психофармака. Телесна болест је за психијатријске пацијенте додатна тешкоћа, која неретко захтева веће дозе лекова, што је супротно интересу лечења соматског обољења и *vice versa* па се ток и исход лечења значајно усложњава.

С тим у вези, иако не спадају у најчешће и витално угрожавајуће, сексуалне дисфункције свакако имају важан утицај на квалитет живота не само особа са менталним сметњама него и њихових партнера али и терапијску адхеренцу. Ређа је појава да психотропни лекови појачавају сексуални одговор или либидо или продужавају трајање сексуалног чина, што се може користити у третману појединих сексуалних поремећаја.

Поједина истраживања показала су да код умерено виших нивоа пролактина (PRL) индукваних антипсихотичима (преко 50 ng/ml) рутински треба испитати сексуалну функцију. Поред тога, поменути психофармаци, антихолинергичком акцијом као и блокадом $\alpha 1$ адреноцептора, тј. преко неуротрансмитера, додатно утичу на појаву еректилне дисфункције. Прегледом релевантне литературе, нема поузданих података о клинички значајном утицају антидепресива и антипсихотика на метаболизам азот монооксида (NO) као важног модулятора ерекције.

2.7. Методе истраживања

2.7.1. Врста студије

Истраживање је конципирано као студија пресека и кохортна проспективна опсервациона студија по типу случај-контрола (*case-control study*), са усађеном студијом дијагностичких тестова *in vitro*. Студија ће се спроводити према принципима Добре клиничке праксе и Хелсиншке декларације (последње, важеће верзије) и регулаторним прописима. Етички одбор Опште болнице „Др Лаза К. Лазаревић“ у Шапцу, одобрио је спровођење овог истраживања 21.09.2016. год.- одлука бр. 08-1/803.

2.7.2. Популација која се истражује

Студија ће методом случајног узорковања обухватити 130 (по 65 у свакој подгрупи) сексуално активних пацијената мушког пола, старости од 18 до 65 година, који су потписали информисани пристанак за добровољно учествовање у студији. За пацијенте са умањеном аутономијом (одузетом пословном способношћу) тражиће се пристанак њихових законских старатеља. Ово испитивање биће реализовано у Општој болници “Др Лаза К. Лазаревић“ у Шапцу, у служби психијатрије.

2.7.3. Узорковање

Истраживање ће се базирати на евидентирању, обради и анализи свих добијених података о:

1. основним социодемографским карактеристикама пацијената;
2. психијатријској дијагнози пацијената на основу важеће Међународне класификације болести - МКБ 10;
3. евентуалном соматском коморбитидету (према МКБ 10) и непсихијатријској фармакотерапији (искључујући критеријуми);
4. евентуалним симптомима и знацима еректилне дисфункције а на основу IIEF-5 упитника (International Indeks of Erectile Function) (16) пре увођења антидепресива и/или антипсихотика, након месец дана и након три месеца;
5. вредностима азот монооксида (NO) и пролактина (PRL) у крви код пацијената обухваћених студијом праћења и то:
  - код свих пре увођења антидепресива и/или антипсихотика;
  - у подгрупи испитаника код којих се еректилна дисфункција јавила по увођењу наведених лекова а након дванаест седмица психофармакотерапије;
  - у подгрупи испитаника код којих се није јавила еректилна дисфункција по увођењу наведених лекова а након дванаест седмица психофармакотерапије;

2.7.4. Варијабле

Социодемографски подаци који ће се посматрати су: пол, узраст, раса и степен образовања.

Дијагноза менталног поремећаја верификоваће се на основу клиничког искуства и важећих критеријума Међународне класификације болести.

Евентуално постојање соматског коморбититета евидентираће се на основу медицинских извештаја специјалиста одређене клиничке области а према Међународној класификацији болести.

Евентуално постојање еректилне дисфункције верификоваће се на основу валидираног IIEF-5 упитника (*International Indeks of Erectile Function*).

Вредности азот-моноксида (NO) у крви одређиваће се спектрофотометријски методом по *Green-у* у лабораторији за кардиоваскуларну физиологију Факултета медицинских наука у Крагујевцу, док ће се вредности пролактина (PRL) одређивати *ELISA* методом.

Терапијска адхеренца биће одређивана одговарајућим, валидираним упитником-Скала процене придржавања лечења (*MARS- Medical Adherence Rating Scale*).

2.7.5. Снага студије и величина узорка

Прорачун студијског узорка заснован је на подацима о преваленци еректилне дисфункције код особа у општој популацији и болесника који узимају антидепресиве и антипсихотике. У општој популацији, преваленца еректилне дисфункције износи од 32.4 до 40%. Особе које узимају психотропне лекове имају већи ризик од особа у општој популацији, у зависности од фармаколошке групе. Болесници који се лече антидепресивима имају 2.1 пут а они који узимају антипсихотике чак 9 пута већи количник шансе (*odds ratio*) да имају еректилну дисфункцију него особе које те лекове не узимају. Имајући у виду наведено, претпостављено је да ће у групи особа опште популације у нашем истраживњу преваленца еректилне дисфункције бити 35% а да ће у групи особа који узимају психотропне лекове бити најмање за 25% већа (60%) уколико је у тој групи приближно једнак број особа који узимају антидепресиве и антипсихотике. На основу поменутих претпоставки, студијски узорак је прорачунат коришћењем одговарајућег рачунарског програма, за снагу студије 0.8, алфа грешку 0.05 и однос броја болесника у две групе 1:1, за χ^2 -тест квадрат тест. Прорачунат број болесника у једној групи, 61, је заокружен на 65 тако да је укупан студијски узорак прорачунат на 130, по 65 у експерименталној (болесници лечени антипсихотикима и антидепресивима) и контролној групи.

2.7.6. Статистичка обрада података

Приликом обраде података биће коришћене стандардне методе дескриптивне и инференцијалне статистике. Нумеричка обележја биће описана аритметичком средином и стандардном девијацијом док ће атрибутивне варијабле бити приказане апсолутним и релативним фреквенцијама. За тестирање статистичке значајности и проверу хипотеза биће коришћени стандардни статистички тестови (*Pearson χ^2* тест независности,

Студентов т-тест за независне узорке, *Fisherova* једнофакторска *ANOVA*). Вероватноћа од $p < 0,05$ ће бити узета као минимални ниво статистичке значајности. За анализу добијених података биће коришћен софтверски пакет *SPSS (Chicago, USA)*. Резултати ће бити приказани табеларно и графички.

2.8. Очекивани резултати докторске дисертације

Очекује се да ће ово истраживање показати да је већа заступљеност еректилне дисфункције код психијатријских пацијената у односу на општу популацију, а посебно у подгрупи оних који узимају антидепресиве и/или антипсихотике. Претпоставка је и да ће код пацијената са еректилном дисфункциом насталом након увођења психофармака, нарочито код терапијски адхерентнијих, бити ниже вредности азот монооксида а више вредности пролактина у односу на контролну групу.

2.9. Оквирни садржај докторске дисертације

Нашом анализом добили би се прецизнији подаци о повезаности психофармакотерапије, појаве еректилне дисфункције и вредности азот монооксида и пролактина. Детаљније разумевање механизма дејства ових лекова основа је за изналажење терапијских стратегија решавања поменутог поремећаја како би се побољшало сексуално функционисање а самим тим и квалитет живота ових пацијената али и њихових партнера.

3. Предлог ментора

За ментора ове докторске дисертације се предлаже проф. др Душан Ђурић, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Клиничка фармација.

Проф. др Душан Ђурић поседује стручне и научне компетенције које су комплементарне са предметом истраживања и испуњава услове за ментора докторских дисертација у складу са стандардом 9. за акредитацију студијских програма докторских академских студија на високошколским установама.

3.1 Компетентност ментора

Радови проф. др Душана Ђурића који су у вези са темом докторске дисертације:

1. Trajanović NN, Djurić V, Latas M, Milovanović S, Jovanović AA, **Djurić D**. Serbian translation of the 20-item Toronto Alexithymia Scale: psychometric properties and the new methodological approach in translating scales. *Srp Arh Celok Lek.* 2013;141(5-6):366-70.
2. Divac N, Tosevski DL, Babić D, **Djurić D**, Prostran M, Samardžić R. Trends in consumption of psychiatric drugs in Serbia and Montenegro 2000-2004. *Pharmacoepidemiol Drug Saf.* 2006;15(11):835-8.
3. Bolevich S, Kogan AH, Zivkovic V, **Djuric D**, Novikov AA, Vorobyev SI, Jakovljevic V. Protective role of carbon dioxide (CO₂) in generation of reactive oxygen species. *Mol Cell Biochem.* 2016;411(1-2):317-30.
4. Nikolic T, Zivkovic V, Jevdjevic M, Djuric M, Srejovic I, Djuric D, Jeremic N, **Djuric D**, Bolevich S, Jakovljevic V. The effects of chronic administration of nandrolone decanoate on redox status in exercised rats. *Mol Cell Biochem.* 2016; 411(1-2):95-105.

4. Научна област дисертације

Медицина. Изборно подручје: Експериментална и примењена физиологија са спортском медицином

5. Научна област чланова комисије

1. Проф. др Владимир Јаковљевић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Физиологија*, председник;
2. Проф. др Милица Бајчетић, редовни професор Медицинског факултета Универзитета у Београду за ужу научну област *Фармакологија, Клиничка фармакологија са токсикологијом*, члан;
3. Проф. др Драган Миловановић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Фармакологија и токсикологија*, члан;
4. Проф. др Мирјана Јовановић, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Психијатрија*, члан;
5. Доц. др Владимир Јањић, доцент Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Психијатрија*, члан;

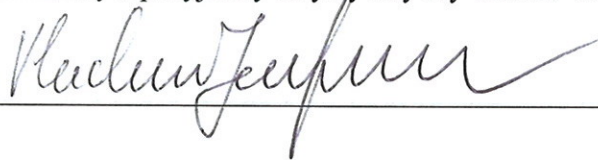
ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу досадашњег научно-истраживачког рада кандидат, др Зоран Јовановић, испуњава све услове за одобрење теме и израду докторске дисертације. Предложена тема је научно оправдана и оригинална, дизајн истраживања прецизно постављен и дефинисан, а научна методологија јасна и прецизна.

Комисија предлаже Научно-наставном већу Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу да прихвати тему докторске дисертације кандидата др Зорана Јовановића, под називом “Анализа утицаја антипсихотика и антидепресива на еректилну функцију пацијената са менталним поремећајима“ и одобри њену израду.

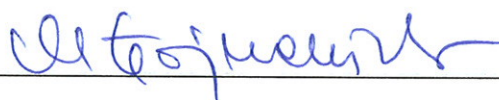
ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Владимир Јаковљевић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Физиологија*, председник;

---

2. Проф. др Милица Бајчетић, редовни професор Медицинског факултета Универзитета у Београду за ужу научну област *Фармакологија, Клиничка фармакологија са токсикологијом*, члан;

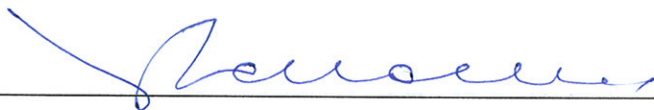
---

3. Проф. др Драган Миловановић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Фармакологија и токсикологија*, члан;

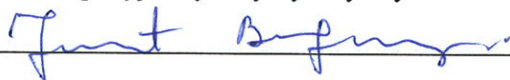
---

4. Проф. др Мирјана Јовановић, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Психијатрија*, члан;

---

5. Доц. др Владимир Јањић, доцент Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област *Психијатрија*, члан;

У Крагујевцу, 14.06.2017. године